

Regionálny súpis verejných činiteľov, vzdelanecky aktívnych evanjelických kňazov a spisovateľov Turčianskej stolice, ktorý zhruba v polovici 18. storočia na úrovni rukopisného „lexikónu“ pripravil necpalský rodák, protestantský vzdelanec a cirkevný historik Andrej Šmál (Schmal; 1706 – 1766), patrí medzi často citované, ale v skutočnosti hlbšie nepreskúmané diela protohistorického štádia slovenskej literárnej historiografie.

Zložitým peripetiám osudu tohto diela sa u nás zatiaľ nevenovala hlbšia kriticko-analytická pozornosť. Šmálov rukopisný *Syllabus litteratorum Thurocziensium* (Zoznam turčianskych vzdelancov a spisovateľov)¹ dosiahol totiž mimoriadne veľké množstvo odpisov. Ich názov sa pritom odlišuje od titulov, ktorými dielo označovali autori 18. storočia. Pavol Valaský uvádza Šmálov rukopis pod názvom *Centuria eruditorum Thurocziensium*.² Podobným – i keď nie identickým – titulom (*Centuria litteratorum Thurocziensium*) označil dielo roku 1799 Ladislav Bartholomaeides.³ V tejto súvislosti možno ešte pripomenúť, že v prvom zväzku lexikónu *Memoria Hungarorum...* (1775) Alexius Horányi uvádza na s. 303 skrátený bibliografický odkaz na Šmálovo dielo v podobe údaja „Andreas Schmal in opere *de Erud. Turotz.*“.

Situáciu navyše komplikuje skutočnosť, že originál diela sa podľa všetkého nezachoval.⁴ Vo všetkých odpisoch, ktoré nám boli prístupné, sa ako dátum jeho vzniku uvádza rok 1755.⁵ Za ich najprimeranejšiu predlohu možno pokladať doplnený a spresnený odpis cirkevného historika Martina Laučka (1732 – 1802), datovaný 20. októbra 1759 v mieste jeho vtedajšieho pôsobiska, v Kunovej Teplici.⁶ Na titulnej strane svojho odpisu (ktorej text zachováva všetky ďalšie odpisy) venoval Lauček Šmálovi latinské elógium, v ktorom vyslovuje ľútosť a rozhorčenie, že jeho rukopisné práce neboli publikované a sú vydané napospas „moľom a červom“.⁷

¹ *Syllabus litteratorum Thurocziensium, quem optima nomina ab oblivione vindicaturus, magno studio collegit, et venturae posteritatis gratia, ordine alphabetico disposuit Andreas Schmal, Neczpalino Thurocziensis, Ecclesiae Evangelicae Rattkoviensis Pastor, Anno Reformatae salutis MDCCCLV.*

² VALASKÝ, P.: *Conspectus reipublicae litterariae in Hungaria... Posenii et Lipsiae* (Bratislava a Lipsko) 1785, s. 33; z Valaského údaja by sa dalo usudzovať, že pôvodný počet osobností turčianskej proveniencie, ktoré Šmál zahrnul do svojho *Zoznamu*, nepresahoval stovku.

³ BARTHOLOMAEIDES, L.: *Memorabilia provinciae Csetnek. Neosolii* (Banská Bystrica) 1799, s. 136.

⁴ Podľa údajov Jána Ďuroviča sa pôvodný rukopis *Syllabu* nachádzal v Národnom múzeu v Budapešti (*Evanjelická literatúra do tolerancie*. Martin 1940, s. 263). Jozef Minárik sa o origináli nezmieňuje; hovorí iba o zachovaných odpisoch (Baroková literatúra. Svetová, česká, slovenská. Bratislava 1984, s. 362).

⁵ J. Minárik datuje vznik diela voľnejšie, do druhej polovice 18. storočia (c. d., s. 310).

⁶ Podľa údajov J. Ďuroviča (c. d., s. 265) vydal Laučekov odpis Šmálovho *Syllabu* v maďarskej vedeckej ročenke *Magyar tudományos értekezé* (I, 1862) editor *Garády* (pseudonym A. Fabóa). Bibliografický údaj sme nemali možnosť overiť, nepriamo ho však potvrdzuje Riznerova bibliografia písomníctva slovenského...VI. diel, s. 68.

⁷ „... Quae sacros libellos / Paros perpetue lucubratione / Non lucem publicam sinunt videre. / Si blattae lacerent *Episcoporum* / vitas, vel terebrent edace dente / *Adversaria*, vel *Thuroczienses*....“

Okolnosť, že slovenská literárna história má dnes k dispozícii iba „laučkovský“ variant odpisov, neumožňuje rozlíšiť doplnky a spresnenia, ktoré v Šmálovom texte vykonal tento cirkevný historik. Vychádzajúc z jeho odpisovateľských postupov, možno však predpokladať, že nezasahoval do autorovej koncepcie úpravami, ktoré by narušali alebo zásadnejšie modifikovali jeho pôvodný zámer.⁸

Východiskovým textom môjho štúdia Šmálovho Zoznamu... bol anonymný odpis „laučkovskej“ predlohy z roku 1788, v ktorom sa ako miesto vzniku uvádza Stará Turá („Transcript. A. 1788. dj. 28. April Ó Turae“). Odpis sa nachádza v historických fondoch ÚK SAV – Knižnica Evanjelického a. v. lýcea v Bratislave (sign. 371).⁹ Vyskytujú sa v ňom typické znaky odpisovateľskej praxe, napr. komolenie odpisovateľovi neznámych mien (o. i. namiesto *Ivulianorum* tvar *Indianorum* a pod.), nesprávne latinské tvary, vynechávanie slov a podobne. Prihliadala som preto i na text ďalších dvoch odpisov, uložených v Lyceálnej knižnici (sign. 79 a 266)¹⁰, v ktorých sa tiež vyskytujú odpisovateľské lapsusy. Rovnako som brala do úvahy odpis Syllabu z roku 1826, ktorý bol doneďavna v súkromnom vlastníctve.¹¹ V tomto odpise je v porovnaní s odpismi uloženými v Knižnici Evanjelického a. v. lýcea v Bratislave zaznamenaný o štyri osobnosti širší register verejných činiteľov urodzeného pôvodu, vrátane Andreja Čemanku, významného turčianskeho spolupracovníka Mateja Bela na Notitiách. Rozšírený a doplnený je tu aj zoznam turčianskych evanjelických kňazov. Pôvodcu týchto doplnkov však bez hlbšieho porovnávacieho štúdia sotva možno čo len približne identifikovať.

Pre jednotlivé odpisy sú charakteristické aj isté formálne odlišnosti (spôsob označovania hesiel číslami alebo paragrafmi, resp. postupy pri vyznačovaní a umiestňovaní poznámok a vysvetliviek a pod.). Významnejšie sú rozdiely v pravopisnej podobe niektorých latinských výrazov (*litteratorum* – *literatorum*), ale i v ortografii mien a priezvisk; na jednej strane poukazujú na dobové konvencie, na druhej strane sú nepochybne

⁸ Cirkevný a kultúrny historik Martin Lauček (1732 – 1802) zanechal 22 zväzkovú zbierku odpisov závažných cirkevných a kultúrohistorických dokumentov, vrátane korešpondencie a ďalších dôležitých prameňov. 13. zväzok tejto zbierky (Collectanea) tvorí práve Šmálov Syllabus litteratorum Thurocziensium. (V júli 2000 bol pre štúdium neprístupný.)

⁹ Pod touto signatúrou J. Minárik omylom uvádza odpis z roku 1760 (c. d., s. 362).

¹⁰ Odpis so sign. 79 má na poslednej (118.) strane údaj, že ho 2. mája 1807 dokončil rektor ev. a. v. cirkvi v Čelovciach „Johannes Nitray“. V odpise so sign. 266 nie sú nijaké údaje o pôvodcovi, ani o dátume prepisu. Podľa dnešného stavu možno usudzovať, že mohli byť zaznamenané na chýbajúcich predných, resp. zadných stranách. Jeho vznik možno hypoteticky datovať do druhej pol. 18. storočia.

¹¹ Odpis z roku 1826 vlastnil doc. I. Luterer a jeho manželka rod. Sláviková z Prahy. (Na jednej z nepaginovaných predných strán odpisu je rokom 1895 datovaný záznam ev. a. v. farára Jána Slávika o prijatí rukopisu od „néniky Záthureckej“). V roku 1992 manželka Lutererovci darovali odpis prof. Ľubomírovi Ďurovičovi, ktorý nám ho na jeseň 2000 – pred odovzdaním do ALU MS – poskytol na preštudovanie. I na tomto mieste mu ďakujeme. – Podľa starších záznamov na úvodných stranách prepísal tento odpis roku 1826 farár v Pribelciach Daniel Petén, ktorý ho vyhotovil z rukopisu Leopolda Jána Belohorského (Leop. Joh. Belohorský); L. J. Belohorský vychádzal podľa Peténových údajov z odpisu Jána Bilského (Joannes Bilszky). D. Petén pripojil aj ďalšie spresňujúce upozornenie v latinčine: „Poznámky, ktoré sa nachádzajú v tomto Syllabe (*in hoc Syllabo*), pripojil z väčšej časti Martin Lauček (Martinus Lautsek), slávny historik.“ Odpisovatelia J. Belohorský a D. Petén vyznačovali svoje dodatky a poznámky skratkou mena, alebo celým menom (napr. na s. 6, 13 – 14, 20 a i.).

aj výrazom vzdelanostnej úrovne a jazykového povedomia odpisovateľov. (Kým odpisovateľ verzie so sign. 266 zaznamenal napríklad podobu mena Eliáša Milca vo forme *Elias Milétzius*, odpis so sign. 371 má pravopisné znenie *Elias Mileczius*, v časovo mladších odpisoch z r. 1807 a 1826 už nachádzame „odlatinizovaný“, ale nemeckým pravopisným úzom ovplyvnený tvar *Elias Miletz*.)

Zdá sa, že text Šmálovho predslovu (ktorý sme porovnali vo všetkých spomenutých odpisoch) až na drobné odlišnosti zodpovedá autorskému zneniu. Šmál v ňom podáva krátke „argumentum operis“; podobne ako iní autori uhorskej *historie litterarie* odvoláva sa predovšetkým na *vlasteneckú* povinnosť a na *výchovný* cieľ svojej práce. Svoje chápanie *otčiny* spája pritom v duchu humanistickej tradície s rodiskom, presnejšie s regiónom rodnej Turčianskej stolice. Motivujúcim príkladom sa preňho podľa vlastného vyjadrenia stali diela s podobným námetom. Za všetky uvádza dielko evanjelického teológa nemeckého pôvodu Andreja Charitia (1690 – 1741), ktorý vydal historický spis o vzdelancoch, pochádzajúcich z jeho rodného Gdanska (*Commentatio de viris eruditis Gedañ ortis*, 1715).

V čase prípravy svojho regionálne vymedzeného prehľadu učencov a spisovateľov mal Andrej Šmál za sebou prinajmenšom jednu zo svojich rozsiahlych – celouhorský koncipovaných – cirkevnohistorických prác (*Brevis de vita superintendentum evangelicorum in Hungaria commentatio* – Krátky spis o živote superintendentov, 1751; *Adversaria ad illustrandam historiam ecclesiasticam evangelico-hungaricam pertinentia* – Príspevky k osvetleniu evanjelicko-uhorskej cirkevnej histórie, 1761), v ktorých preukázal nielen schopnosť sústredenia obsiahleho heuristického materiálu, ale aj jeho prehľadného – na dobovej metodologickej úrovni solídne zvládnutého – spracovania.¹²

V rámci reflektovania uhorských dejín evanjelickej cirkvi a. v. a ich širšieho kultúrnohistorického kontextu formuluje Šmál v obidvoch dielach z cirkevnej histórie aj svoj vzťah k „nadregionálne“ ponímanej uhorskej vlasti.

Je príznačné, že sa pritom viac-menej stotožňuje so staršími oficiálnymi teóriami o skýtsko-hunskom pôvode Uhrov, na ktorých napriek odlišným zisteniam vtedajšej európskej vedy zotrval napríklad i Matej Bel. Práve v tejto súvislosti je zjavné Šmálovo nejednoznačné chápanie pojmu *Hungarus*, resp. *Uhor*. Keď v doslove k dielu *Brevis de vita superintendentum evangelicorum*... nazýva starých Skýtov „našimi predkami“ (*maiores nostri*), má zrejme na mysli „predkov“ všetkých Uhrov v teritoriálnom zmysle, hoci od skýtsko-hunských predkov sa v súvekej oficiálnej uhorskej historiografii bežne odvodzoval výlučne pôvod Maďarov. Keď sa zmieňuje o „reči Uhrov“ (*dictio Hungarorum*), zjavne reflektuje jazykovú – a teda nepriamo i etnickú – *diferencovanosť* obyvateľov Uhorska. Poznamenáva totiž, že v Uhorsku sa popri latinčine používa „lingua Hungarica, lingua Slavonica, qua frequens est, et multi usus, lingua germanica“ (jazyk maďarský, jazyk slovanský, ktorý je rozšírený a rozprávajú ním mnohí, a jazyk nemecký).¹³ Slovan-

¹² Aj Šmálove cirkevnohistorické práce sa v 18. storočí širili prostredníctvom početných odpisov. Tlačou vyšli až v 19. storočí. Vydal ich cirkevný historik Andrej Fabó v zbierke *Monumenta evangelicorum*... (dielo *Brevis de vita superintendentum commentatio* vyšlo v Pešti v roku 1861, *Adversaria ad illustrandam historiam ecclesiasticam evangelico-hungaricam pertinentia*... tamtiež v roku 1863).

¹³ ŠMÁL (SCHMAL), A.: *Brevis de vita superintendentum evangelicorum in Hungaria commentatio*... In: FABÓ, A.: *Monumenta evangelicorum*. Pestini 1861, s. 192 – 193 (zďór. G. G.).

skému jazyku (pod ktorým nepochybne rozumie najmä slovenčinu vo všetkých jej dobových predpisovných útvaroch, ale i vo funkcii liturgického a literárneho jazyka používanú češtinu) venuje teda osobitnú poznámku, v ktorej nechýba známy humanistický a barokový topos o jeho *rozšírenosti*. Šmálovu spätosť so slovenským jazykom, kultúrou a vzdelanosťou prezrádza aj výrok, podľa ktorého onen „rozšírený“ a „mnohými používaný“ jazyk pestujú vo svojich dielach „Hrabeciovía, Hodikiovía, Masníkovía, Krmanovía, Hruškovíciovía, Michalidesovía, Doležalovía, Jamříškovía, Markovičiovía, Balašovía, Bahilovía... a mnohí ďalší“.

Všetky uvedené tvrdenia sú na druhej strane celkom prirodzenou súčasťou Šmálovej argumentácie zameranej proti „neprajníkom“ Uhorska, medzi ktorými menuje o. i. nemeckého vzdelanca a historika J. F. Reimmanna. Nezabúda pritom pripomenúť súčasníkom známu Rotaridesovu polemiku s Reimmannovou recenziou Cwittingerovho lexikónu *Specimen Hungariae literatae* i s jeho dielom *Versuch einer Einleitung in die Historiam literariam*, v ktorom sa nemecký učenec príkro vyjadril o uhorskej kultúre a vzdelanosti.¹⁴

V Prolegomenách Zoznamu turčianskych vzdelancov a spisovateľov sa patriotický motív objavuje v akcentovaní významu turčianskych rodákov vo verejnom i cirkevnom živote uhorskej spoločnosti, pri ktorom Šmál podľa všetkého cituje z Belovej Notitie („*Turčiansky kraj je malý, ale odjakživa preslávený mužmi*“).

Hoci Albert Pražák označil Šmála za prívrženca „Cwittingerovej metódy“, nezodpovedá to celkom skutočnosti.¹⁵ Na rozdiel od autora prvého celouhorského lexikónu siaha totiž Šmál ku konfesionalne motivovanej selekcii; do svojej pozornosti zahŕňa výlučne vzdelancov, spisovateľov a duchovných evanjelického a. v. náboženstva, čo zdôrazňuje aj v čitateľskom predhovore. Konfesionalné kritérium zároveň podmienilo chronologický medzník; dátumom *a quo* je pre Šmála začiatok reformácie.

Zoznam... rozdeľuje do troch skupín, v ktorých postupuje podľa abecedného poradia. Prvú „zostavu“ pod názvom Prolegomena tvoria verejní činitelia urodzeného pôvodu (*virii politici*), v druhej skupine – pod záhlavím *Sectio I.* – vyčlenil spisovateľov, resp. publikačne aktívnych vzdelancov (*De viris... qui scriptis innotuerunt*). Poslednú – a najrozsiahlejšiu – časť Zoznamu predstavuje v *Sectio II.* súpis turčianskych evanjelických duchovných, ktorí sa vyznačovali „starostlivým vykonávaním duchovnej služby“ (*De viris... qui ministerio inclaruerunt*).

S istou rezervou možno pripustiť, že niektoré prvky Cwittingerovej „metódy“ Šmál pri výstavbe hesiel využíva. Napriek alfabetickému princípu ich usporiadania však priezvisko uvádza až za rodným menom, čo vari možno (i s prihliadnutím na vplyv latinčiny) považovať za prejav slovenského jazykového ctenia.

Štruktúra hesiel v Zozname... (v závislosti od zistených údajov) zodpovedá zhruba štruktúre hesiel v Cwittingerovom lexikóne. Autor ich koncipoval v intenciách

¹⁴ ROTARIDES, M.: Obrana Cwittingerovho diela a uhorského národa proti Reimmannovi (úryvok z diela *Historiae Hungariae literariae antiqui, medii atque recentioris aevi lineamenta...* 1745). Preložila E. Británová. *Slovenská literatúra*, 47, 2000, č. 1, s. 53 – 57). – Celý text tejto „obraný“ (v hesle o D. Cwittingerovi) citoval aj ďalší významný autor uhorskej *historie literarie*, Alexius Horányi (*Memoria Hungarorum... Pars III.*, Viedeň 1777, s. 635 – 642).

¹⁵ PRAŽÁK, A.: *Dějiny slovenské literatury*. Praha 1950, s. 313.

schémy *vita et scripta*, pričom záverečnú časť hesla tvorí (v údajoch nie vždy kompletná) bibliografia diel. Šmál však nepozná Cwittingerovo marginálne označovanie jednotlivých častí hesla, ani „rubriky“ typu kritických ohlasov (*censura*), pochvál (*elogium*), resp. posudkov (*iudicium*). Podobne ako u Cwittingera, aj uňho možno konštatovať príklon k staršej európskej tradícii, uplatňujúcej pri koncipovaní životopisnej časti hesiel *pochvalnú* dikciu¹⁶ („Náš Ladiver bol mužom verným Bohu, oddaným kráľovi a neúnavným obrancom evanjelickej pravdy“; „Slovenský zbor v Levoči spravoval tak, že vzdelanosťou, trpezlivou prácou, bezúhonným životom a dielom získal nesmrteľnú slávu svojho mena“; „Bol to muž preslávený vzdelanosťou a váženosťou svojho úradu“ a pod.).

V zmysle humanistickej tradície označuje Šmál básnikov tvoriacich po latinsky „titulom“ *poeta* a výraz z humanistického pojmoslovía používa – i keď nie systémovo – aj v súvislosti so slovesným umením (*bonae litterae*).¹⁷

Pozoruhodnou črtou Šmálovho postupu je okolnosť, že na obsahovú náplň textu niektorých hesiel Zoznamu... mala nepriamy dosah dovtedajšia literatúra, predovšetkým Cwittingerov lexikón a Šmálove vlastné rukopisné cirkevnohistorické práce. V prípade, že údaje o niektorom turčianskom vzdelancovi našiel Šmál vyčerpávajúco spracované v diele *Specimen Hungariae literatae*, neprevzal ich od „predchodcu“, resp. z vlastného diela, ale podal o ňom iba zostrúchnenú informáciu. Heslo o Michalovi Búľovskom z Dulíc uvádza napríklad vyhlásením, že keby ho nebol predstihol Cwittinger, komentoval by „zásluhy tohto muža“ oveľa obsiahnejším textom.¹⁸ Pri zmienke o Búľovského diele vyslovene odkazuje čitateľa na Cwittingerove bibliografické údaje. Rovnako postupoval pri hesle o Eliášovi Lánim, kde sa odvoláva na informácie, ktoré o ňom podal v diele *Brevis de vita superintendentum... commentatio*. Šmálov postup potvrdzuje, že tvorbu textov náučno-informatívneho typu chápal v istej nadväznosti, teda ako isté „ohnívká“ historického a poznávacieho procesu (v dobovom zmysle týchto pojmov).

O Šmálových rukopisných prácach sa zmieňuje aj Pavol Valaský v diele *Conspicetus reipublicae litterariae in Hungaria ...* (Prehľad vzdelaneckej a literárnej obce v Uhorsku..., 1785). V texte jednotlivých kapitol sa odvoláva na jeho rukopisné cirkevnohistorické dielo venované životopisom evanjelických superintendentov (napríklad pri portréte Samuela Hruškovica). V Prolegomenách však komentuje iba dnes nezvestnú prácu o uhorských evanjelických cirkevných spisovateľoch (*De scriptoribus, rem ecclesiasticam in Hungaria illustrantibus, dissertatio*) a rukopis, resp. niektorú z verzií odpisu dielka o turčianskych vzdelancoch. Kým o prvom zo spomínaných spisov sa vyjadril v zásade s uznaním („je nevyhnutné pre poznanie prameňov“), súpis turčianskych vzdelancov hodnotil ako rozvláchny a chabý pokus, vyčítajúc Šmálovi nekritický výber osobností.

Pre Valaského predchodcu Alexia Horányiho bol však *Syllabus litteratorum Thurocziensium* relevantným, v niektorých prípadoch *jediným* zdrojom údajov o vzdelan-

¹⁶ DZIECHCIŃSKA, H.: Kultura literacka w Polsce XVI i XVII wieku. Warszawa 1994, s. 87 – 88.

¹⁷ Napr. v hesle o básnikovi Danielovi Jesenskom.

¹⁸ „Nisi Czwittingerus destinationes meas antevertisset, prolixius de meritis tanti viri fuisset commentatus.“

coch turčianskej proveniencie (Ján Blasius, Daniel Jesenský a i.), ktorý v prípade využitia korektne uvádzal.

Text vznikol v rámci grantového projektu VEGA 2/68/98 (*Od historie litterarie k literárnej histórii*; vedúca riešiteľka Gizela Gáfriková) ako súčasť pripravovanej kolektívnej monografie *Pannonia docta*.

PRAMENE

BARTHOLOMAEIDES, L.: Memorabilia provinciae Csetnek. Neosolii (Banská Bystrica) 1799.

ŠMÁL (SCHMAL), A.: Brevis de vita superintendentum commentatio. In: FABÓ, A.: Monumenta evangelicorum a. c. in Hungaria historica I. Pestini (Pešť) 1861.

ŠMÁL (SCHMAL), A.: Adversaria ad illustrandam historiam ecclesiasticam evang. – hungaricam pertinentia. In: FABÓ, A.: Monumenta evangelicorum... II. Pestini (Pešť) 1863.

ŠMÁL (SCHMAL), A.: Syllabus litteratorum Thurocziensium, quem optima nomina ab oblivione vindicaturus magno studio collegit et venturae posteritatis gratia, ordine alphabetico disposuit Andreas Schmal, Nezcupalino Thurocziensis, Ecclesiae Evangelicae Ratkoviensis Pastor, Anno Reformatae Salutis MDCCLV (1755): odpisy so signatúrami 79, 266, 371 v Knižnici Evanjelického a. v. lýcea v Bratislave – ÚK SAV; odpis D. Peténa z r. 1826.

VALASKÝ, P.: Conspectus reipublicae litterariae in Hungaria ab initiis regni ad nostra usque tempora delineatus a Paulo Wallaszky... Posonii et Lipsiae 1785.

LITERATÚRA

ĐUROVIČ, J.: Evanjelická literatúra do tolerance. Martin 1940, reg.

HORVÁTH, P.: Slovenská historiografia v období pred národným obrozením (2. časť). Historický časopis, 31, 1983, č. 2, s. 244 – 245.

MINÁRIK, J.: Baroková literatúra. Svetová, česká, slovenská. Bratislava 1984, s. 305 – 306, 310 – 311 a 362.

PRAŽÁK, A.: Dějiny slovenské literatury. Praha 1950, s. 313.

SUMMARY

The contribution draws attention to the work *Syllabus litteratorum Thurocziensium* of the Lutheran intellectual and a church historian Andrej Šmál (1706 – 1766): The work was probably written in 1755. The author offered a list of lexicographically described knowledge about public authorities, intellectually active priests and writers of the Turiec comitats. The list is arranged in alphabetical order. The work had very complicated fate (there were many written copies made and the original is missing). Unfortunately the work has not attracted any analytic-critical attention up to now. Copies of the variant made by Lauček became the object of my study. It is probably the more spread variant of the text of Šmál.

Syllabus litteratorum Thurocziensium is a document of gradual differentiation of the church history and *historia litterariae* as two independent disciplines. Following the older tradition Šmál kept schema *vita et scripta* in particular items; in the biographical part he kept moralistic-didactic praising diction. His patriotism comes from the humanistic topos of *birthplace* and baroque of *amor patriae*.